

T.C.
TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU
1.DAİRE KARARI

Başvuru Numarası : 2022/1136
Toplantı Tarihi/Sayısı : 22.8.2024/44
Karar Numarası : 2024/792
Başvuran : A. A. ve Diğerleri
Başvuran Vekili : -
Adres : -
Muhatap Kurum/Kişi : Espiye L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü
Muhatap Adres : -

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuranların; koşullarında top bulundurmalarına izin verilmediği, sportif faaliyetlere çıkmalarının koşuş aramaları ve hava muhalefeti gerekçeleriyle sık sık engellendiği, ortak etkinlik gerçekleştirmek amacıyla bir araya getirilmedikleri iddialarına ilişkindir.

II. İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuranlar, başvuru dilekçesinde özetle;

a. Buldukları koşuşta güvenlik sebebiyle ve ortak alandaki duvarların zarar görebileceği gerekçesiyle top bulundurmalarına izin verilmediği, bu konu hakkındaki taleplerinin Kurum İdaresi tarafından reddedildiği,

b. Spor faaliyetlerine haftada bir defa 45 dakika süreyle çıkma haklarının olduğu, bu haklarının çoğunlukla koşullarında arama yapılması veya hava muhalefeti olduğu gerekçe gösterilerek kullandırılmadığı,

c. Mevzuatta yer alan mahpusların haftalık 10 saati aşmamak üzere ortak etkinlik gerçekleştirmek amacıyla bir araya getirilebileceği yönündeki düzenlemenin uygulamaya geçirilmediği iddia etmektedir.

3. Muhatap Espiye L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğünden alınan yazılı görüşte özetle;

a. Fırarın engellenmesi amacıyla koşuş havalandırma alanlarının altı sıra tel ile çevrili olduğu, mahpusların top oynarken bu tellere zarar verebildiği, söz konusu durumun firarı kolaylaştırarak güvenlik sorunlarına yol açabileceği,

b. Örgütsel bildirim notlarının topun üzerine yazılarak daha kolay ulaştırılabildiği,

c. Mahpusların top oynarken duvarların sıvasının dökülmesine ve zarar görmesine sebep olabildiği,

ç. Ceza infaz kurumunda bulunan mahpusların mevzuat kapsamında spor faaliyetlerinden yararlandırıldıkları, Adalet Bakanlığı tarafından onaylanan Kurum İç Yönergesinin “*Spor Faaliyetleri*” başlıklı 20’nci maddesi uyarınca mahpusların spor faaliyetlerinden yararlanmalarının usul ve şartlarının belirlenmiş olduğu, bu çerçevede mahpusların açık ve kapalı spor salonlarından açık görüş haftası hariç haftada bir saat faydalandırıldıkları,

d. Başvuranların çoklu koşuşta buldukları, faaliyetlere bireysel olarak değil koşuş olarak katıldıkları belirtilmektedir.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

4. Muhatabın yazılı görüşüne karşı başvurular tarafından sunulan yazılı görüşte özetle;

a. Kurumda sosyal, sportif ve kültürel faaliyetlerin ve mevzuatta yer alan haklarının güvenlik gerekçesiyle uygulanmadığı,

b. İdare tarafından keyfi olarak sosyal, sportif ve kültürel faaliyetlerin gerçekleştirilmesinin engellendiği,

c. Bireysel ve toplu olarak pek çok defa kurs, atölye, kütüphane, spor vb. etkinliklerden yararlanmak için İdareye başvurduklarını ancak taleplerine cevap verilmediği, Kurumda uygulanan tek faaliyetin haftada bir defa 45 dakika süreyle gerçekleştirilen spor faaliyeti olduğu iddia edilmektedir.

III. İLGİLİ MEVZUAT

5. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı" başlıklı 17'nci maddesinin ilgili bölümü şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz. (...)"

6. 20/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun "Kurumun görevleri" başlıklı 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (i) bendinde; "Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek" Kurumun görev alanları arasında düzenlenmiştir.

7. 24/11/2017 tarihli ve 30250 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in "Ön incelemenin yapılması" başlıklı 48'inci maddesinin birinci fıkrasının ilgili bölümü şöyledir:

"Kuruma yapılan başvurular, inceleme ve araştırmaya geçilmeden önce ön incelemeye tabi tutulur ve sonucunda; (...) ç) Yargı organlarında görülmekte olan veya yargı organlarınca karara bağlanmış uyuşmazlıklara ilişkin olup olmadığı, (...) yönlerinden incelenir."

8. Mezkûr Yönetmelik'in "Karar türleri" başlıklı 65'inci maddesi şöyledir:

"(1) Kurum, yapılan başvuru veya resen inceleme kapsamında yaptığı inceleme ve araştırma sonucunda incelenemezlik kararı, gerekçeli kabul edilmezlik kararı, gönderme kararı, ihlal kararı, idari yaptırım kararı, uzlaşma kararı, ret kararı ve karar verilmesine yer olmadığına dair karar verir."

9. Mezkûr Yönetmelik'in "Gerekçeli kabul edilmezlik kararı" başlıklı 67'nci maddesi şöyledir:

"(1) Ön inceleme aşamasında, başvurunun açıkça dayanaksız olup olmadığı, başvurunun hakkın kötüye kullanımını teşkil edip etmediği, ayrımcılık yasağı ihlalinde kaynaklanan bir zararın bulunup bulunmadığının tespiti açısından incelenebilirliğin esasla birlikte incelenmesi kararlaştırılan başvurularla ilişkin esas inceleme ve araştırma aşamasında söz konusu koşulları taşımayan başvurularla ilgili gerekçeli kabul edilmezlik kararı verilir."

"(2) Ön inceleme aşamasında incelenebilir bulunan ya da incelenebilirliği esasla birlikte incelenmesi ve araştırılması kararlaştırılan başvuruların 48'inci maddede belirtilen gerekli koşulları taşımadığının anlaşılması halinde de bu başvurularla ilgili gerekçeli kabul edilmezlik kararı verilir."

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

10. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun amacı; insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmektir.

11. 6701 sayılı Kanun'un 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (1) bendinde, Kurumun görevleri arasında İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol hükümleri çerçevesinde ulusal önleme mekanizması olarak görev yapmak olduğu düzenlenmiştir. Bu düzenlemeyle uyumlu olarak, özgürlüğünden mahrum bırakılanların Kuruma yapmış oldukları başvurular bu kapsamda incelenmektedir.

12. Ceza infaz kurumlarında kötü muamele olarak kabul edilecek hususlar farklı şekillerde tezahür edebilir. Bunların birçoğu ceza infaz kurumu idaresi ve görevlilerinin kasıtlı davranışlarından kaynaklanabileceği gibi yönetsel hatalar veya yetersiz kaynaklar sebebiyle de ortaya çıkabilir. Bu nedenle mahpuslar için bir ceza infaz kurumundaki yaşam tüm yönleriyle değerlendirilmelidir. Ceza infaz kurumundaki yaşam, mahpuslara sunulan aktivitelerin genişliğinden, mahpuslar ve ceza infaz kurumu görevlileri arasındaki ilişkilerin genel durumuna kadar geniş bir alanda değerlendirilmelidir (Avrupa Konseyi, Avrupa İşkence ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesi [CPT], Hapsedilme, 1992, para. 44).

13. Kötü muameleyle maruz kalması nedeniyle mağdur olduğunu ileri süren kişilerin kötü muamele yasağı kapsamına giren ağırlıkta bir muamele görmüş olabileceklerini gösteren emare ve delil sunmaları gerektiğini belirtmek gerekir (Anayasa Mahkemesi [AYM], *Beyza Metin*, B. No: 2014/19426, 12/12/2018, para. 45). İşkence ve kötü muamele iddiaları konusunda da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), “makul şüphe bulunmaması” ya da “bütün makul kuşkunun ötesinde” şeklinde bir kanıtlama standardı uygulamaktadır. Ancak AİHM bu kanıtlamaya yeterince sağlam, kesin ve birbirleriyle uyumlu çıkarsamaların ve aynı ölçüde çürütülememiş maddi karinelerin bir arada bulunmasıyla varılabileceğini kabul etmektedir (AİHM, *İrlanda v. Birleşik Krallık*, B. No: 5310/71, 18/1/1978, para. 161).

14. İhlal iddiasında bulunan kişinin iddialarını ispat etmesi genel kural olduğundan hukuki ve fiili deliller ile desteklenmeyen başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilmektedir. AYM, ispat yükümlülüğü başvurana ait olmasına rağmen başvuran tarafından soyut şekilde birtakım hükümlere atıfta bulunulması ancak söz konusu hükümlerin nasıl ihlal edildiğinin açıklanmaması ve ispatlanmaması durumunda başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar vermiştir (AYM, *Muhittin Kaya*, B. No: 2013/1213, 4/12/2013, para. 32).

15. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 9'uncu maddesi ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına çarptırılan hükümlülerin cezalarının yüksek güvenlikli kapalı ceza infaz kurumlarında infaz edileceğini düzenleyerek söz konusu ceza infaz kurumları şu şekilde tanımlanmıştır:

“İç ve dış güvenlik görevlilerine sahip, firara karşı teknik, mekanik, elektronik ve fizikî engellerle donatılmış, oda ve koridor kapıları sürekli kapalı tutulan, ancak mevzuatın belirttiği hâllerde aynı oda dışındaki hükümlüler arasında ve dış çevre ile temasların geçerli olduğu sıkı güvenlik rejimine tâbi hükümlülerin bir veya üç kişilik odalarda barındırıldıkları tesislerdir.”

16. Ceza infaz kurumlarında firar ve saldırıları önlemek ve ceza infaz kurumlarında huzuru tesis etmek amaçlarına yönelik olarak bazı mahpuslara dönük katı güvenlik rejimlerinin uygulanması yöntemi dünyada oldukça yaygın olan bir durumdur. Ancak devletlerin katı güvenlik önlemleri içeren bu tür infaz rejimlerini uygularken mahpusları insan onuruna yakışır koşullarda tutması, tutukluluğa bağlı acı düzeyini aşan bir sıkıntıya veya zorluğa maruz bırakmaması, mahpusların beden ve ruh sağlığını korumayı güvence altına alması gerekmektedir.

17. Başvuranlar koğuşlarına top verilmediğinden ve spor faaliyetlerinden yeteri kadar istifade

edemediklerinden dolayı kötü muamele yasağının ihlal edildiği gerekçesiyle Kurumumuza başvurmuşlardır. İlgili iddialara ilişkin olarak muhatap ceza infaz kurumu tarafından; mahpusların top oynarken güvenlik amaçlı bulunan tellere zarar verdikleri, zarar gören tellerin oluşturduğu boş alandan yine top atılmak suretiyle koşullar arası notların daha kolay ulaştırılabildiği belirtilmiştir. Kurum İdaresi tarafından söz konusu uygulamanın meşru bir amaç olan güvenlik gerekçesiyle yapıldığı, mahpuslar arasında örgütsel bildirim notu gibi notların ulaştırılma tehlikesi karşısında tedbir olarak uygulandığı, söz konusu uygulamanın hak ihlali oluşturmadığı değerlendirilmektedir.

18. Başvuranların bir diğer iddiası; spor faaliyetlerine haftada bir defa 45 dakika süreyle çıkabildikleri, bu haklarının çoğunlukla koşullarında arama yapılması veya hava muhalefeti olduğu gerekçe gösterilerek kullandırılmadığına ilişkindir. Muhatap Kurum tarafından, mahpusların mevzuat kapsamında spor faaliyetlerinden yararlandırıldıkları, Kurum İç Yönergesi uyarınca mahpusların spor faaliyetlerinden yararlanmalarının usul ve şartlarının belirlenmiş olduğu, bu çerçevede mahpusların açık ve kapalı spor salonlarından açık görüş haftası hariç haftada bir saat yararlandırıldıkları belirtilmiştir.

19. 5275 sayılı Kanun'un 87'nci maddesinin birinci fıkrası şu şekildedir:

“(1) Hükümlünün toplumsal, ruhsal ve bedensel gelişmelerini sağlamak amacıyla fizik ve ruhsal sağlık durumlarının elverdiği ölçüde spor, beden eğitimi ve eğlendirici etkinliklere katılmasına müsaade olunur ve olanaklar ölçüsünde yer ve araç sağlanır. (2) Açık havada çalışmayan veya kapalı ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüye, hava koşulları elverdiği ölçüde, günde en az bir saat açık havada gezinmek olanağı verilir. Bu süre içerisinde bireysel spor da yapılabilir. Kurum dışındaki etkinliklere açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlüler katılabilirler.”

20. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün 22/1/2007 tarihli Ceza İnfaz Kurumlarının Tahsisi, Nakil İşlemleri ve Diğer Hükümler konulu 45/1 Numaralı Genelgesi'nin “Ortak Etkinlikler” başlıklı üçüncü bölümünün 1'inci maddesi şu şekildedir:

“Hükümlü ve tutuklular işledikleri suçlara, kurumdaki davranışlarına, ilgi ve yeteneklerine göre gruplandırılarak, güvenlik bakımından tehlike yaratmadığı ölçüde, kendileri için hazırlanmış iyileştirme programları çerçevesinde eğitim, spor, meslek kazandırma ve çalışma ile diğer sosyal ve kültürel faaliyetlere katılırlar. Bu faaliyetler yüksek güvenli kurumlara ile diğer kurumların yüksek güvenli bölümlerinde on kişiyi aşmayacak gruplar hâlinde yürütülür. Programların süresi ve katılacak hükümlü tutuklu sayısı her programın özelliği, güvenlik koşulları ve kurumun olanakları dikkate alınarak idare ve gözlem kurulunca belirlenir. İyileştirme programlarının amaca aykırı sonuçlar verdiği tespit edilen hükümlü ve tutuklular yönünden bu uygulamaya son verilebilir veya gerekli değişiklikler yapılabilir.”

21. Yukarıda yer verilen 5275 sayılı Kanun'un 87'nci maddesi ile mezkûr Genelge'nin anılan hükümleri birlikte değerlendirildiğinde; muhatap Kurumun uygulamasının mevzuat kapsamında gerçekleştirildiği, dolayısıyla kötü muamele yasağının ihlal edilmediği kanaatine varılmıştır.

V. KARAR

A. Başvuruda KÖTÜ MUAMELE YASAĞININ İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

B. Kararın taraflara tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,

C. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine başvurulabileceğine,

22/8/2024 tarihinde, OY BİRLİĞİYLE, karar verildi.

e-imzalıdır

Av. Alışan TİRYAKİ
Daire Bařkanı

e-imzalıdır

Dilek ERTÜRK
Üye

e-imzalıdır

İsmail AYAZ
Üye

e-imzalıdır

Mehmet Emin GENÇ
Üye

e-imzalıdır

Yunus Emre KARAOSMANOĐLU
Üye